

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ДІЯНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 366-2 ТА 366-3 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ НА ПРЕДМЕТ ВІДПОВІДНОСТІ ПРИНЦИПУ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

CRIMINALIZATION OF ACTIONS PROVIDED FOR BY ARTICLES 366-2 AND 366-3 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE: ANALYSIS ON COMPLIANCE WITH THE PRINCIPLE OF COMMUNITY

Мовчан Р.О., д. ю. н., професор,
професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Янівський В.М., аспірант кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Стаття присвячена дослідженню суспільної небезпечності таких діянь, як декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (статті 366-2, 366-3 Кримінального кодексу України). За результатами дослідження робиться науково обґрунтований висновок про те, що така небезпека є достатньою для віднесення розглядуваних посягань до числа кримінально протиправних. Зокрема, це пояснюється тим, що декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування відповідної декларації руйнують роль відповідного заходу фінансового контролю та створюють небезпеку у вигляді корупції в Україні.

Підтримується точка зору про те, що декларація має вважатися різновидом офіційного документа. Зважаючи на це, робиться висновок про недоцільність запровадження адміністративної відповідальності за відповідні порушення фінансового контролю, які мають визнаватися кримінально караними діями, адже навряд чи можна знайти бодай якісь логічні пояснення того, чим цей вид службового підроблення є менш небезпечним за всі інші. Виправданість запропонованого підходу підтверджується за допомогою посилання на відповідний іноземний досвід тих пострадянських країн, які, як і Україна, або вже успішно реалізували свої євроінтеграційні прагнення, або ж лише прагнуть цього.

Водночас підкреслюється, що всі попередні умовиводи стосуються лише одного з принципів криміналізації – принципу достатньої суспільної небезпечності, а тому вони не являються автоматичним свідченням необхідності криміналізації всіх зазначених проявів, висновок про що може бути зроблений лише на підставі комплексного дослідження всіх розроблених кримінально-правовою доктриною принципів криміналізації, зокрема принципів відносної поширеності діяння, процесуальної здійсненності переслідування тощо.

Ключові слова: декларування, недостовірна інформація, неподання декларації, суспільна небезпека, кримінальна відповідальність, криміналізація.

The article is devoted to the study of the public danger of such acts as declaring false information and failure by the subject of declaring to submit a declaration of a person authorized to perform the functions of the state or local self-government (Articles 366-2, 366-3 of the Criminal Code of Ukraine). Based on the results of the study, a scientifically substantiated conclusion is made that such a danger is sufficient to classify the offenses under consideration as criminally unlawful. In particular, this is due to the fact that the declaration of false information and the failure of the declaration subject to submit the relevant declaration destroy the role of the relevant financial control measure and create a danger in the form of corruption in Ukraine.

There is support for the view that a declaration should be considered a type of official document. Given this, it is concluded that it is inappropriate to introduce administrative responsibility for the corresponding violations of financial control, which should be recognized as criminally punishable actions, because it is hardly possible to find at least some logical explanations for why this type of forgery is less dangerous than all the others. The logic of the proposed approach is confirmed by referring to the relevant foreign experience of the post-Soviet countries, which, like Ukraine, have either already successfully implemented their European integration aspirations, or are just striving for it.

At the same time, it is emphasized that all previous conclusions relate only to one of the principles of criminalization – the principle of sufficient public danger, and therefore are not automatic evidence of the need for criminalization of all these manifestations, a conclusion about which can only be made on the basis of a comprehensive study of all developed criminal law the doctrine of the principles of criminalization, in particular, the principles of the relative prevalence of the act, the procedural feasibility of prosecution, etc.

Key words: declaration, inaccurate information, failure to file a declaration, public danger, criminal liability, criminalization.

27 жовтня 2020 р. Конституційний Суд України (далі – КСУ) прийняв Рішення № 13-р/2020 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України (далі – Рішення КСУ від 27 жовтня 2020 р.). Головним результатом прийняття цього рішення, яке, за влучним висловом К. П. Задоя, було «чи не найбільш резонансним актом КСУ, яким він визнав положення КК неконституційним» [1, с. 99], стало визнання неконституційною присвяченій декларуванню недостовірної інформації ст. 366-1 Кримінального кодексу України (далі – КК).

Логічною реакцією на оприлюднення згаданого рішення КСУ, яке «на певний час створило серйозний пролом в системі заходів протидії корупції, породило так звану конституційну кризу та одержало вкрай негативні

оцінки від іноземних держав та міжнародних організацій» [1, с. 100], стала активізація законопроектної роботи, спрямованої на «реанімацію» відповідної статті КК. Зокрема, за підрахунками А. А. Вознюка, з метою створення нової заборонної кримінально-правової норми, присвяченої декларуванню недостовірної інформації та умисному неподанню декларації, у Верховній Раді України (далі – ВРУ) було зареєстровано щонайменше сім відповідних законопроектів [2, с. 105; 3].

Як наслідок такої активізації, вже 4 грудня 2020 р. парламентаріями було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» (далі – Закон від 4 грудня 2020 р.), ухвалення якого призвело не лише

до відновлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації (нова ст. 366-2 КК), а й віднесення до числа кримінально протиправних такого діяння, як неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (нова ст. 366-3 КК).

Водночас хотілося б нагадати, що, приймаючи Рішення від 27 жовтня 2020 р., КСУ чи не найперше мотивував його тим, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання декларації хоч і свідчать про порушення вимог антикорупційного законодавства, однак такі діяння не здатні заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі в обсягах, необхідних для визнання їх **суспільно небезпечними** відповідно до вимог ст. 11 КК.

Звісно, сам факт того, що КСУ слідкує не за тим, щоб конкретний акт криміналізації поведінки (конкретний кримінальний закон) не порушував конституційні положення [1, с. 103], а розглядає належне до виключної компетенції ВРУ питання про суспільну небезпечність як критерій криміналізації діяння, не може не викликати занепокоєння та ставити під сумнів саму його правомірність. Однак, якщо не брати до уваги процедурну частину, а враховувати лише змістовний аспект, то варто визнати, що при прийнятті Закону від 4 грудня 2020 р. автори відповідної законодавчої ініціативи так і не змогли належним чином обґрунтувати достатню суспільну небезпечність діянь, передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК. Потребу відповідного обґрунтування і викликана необхідність написання цієї статті.

Окремі аспекти розглядуваної проблематики висвітлювались у працях таких вітчизняних науковців, як П. П. Андрушко, Н. О. Антонюк, О. С. Бондаренко, А. А. Вознюк, Д. Ф. Волонець, Б. М. Головкін, О. О. Дудоров, З. А. Загинець-Заболотенко, К. П. Задоля, В. М. Киричко, О. Г. Колб, Д. Г. Михайленко, Д. М. Міськів, О. Ф. Пасека, О. М. Резнік, А. В. Титко, М. І. Хавронюк та інших. Водночас необхідно констатувати, що попри його серйозність і, навіть на перший погляд, неоднозначність, спеціальний аналіз питання про суспільну небезпечність діянь як критерій криміналізації діянь, передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК, ще не проводився, через що й було вирішено заповнити цю прогалину у наукових розвідках.

Метою статті є визначення суспільної небезпечності таких діянь, як декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за результатом чого має бути зроблено науково обґрунтований висновок про те, чи є вона достатньою для віднесення досліджуваних посягань до числа кримінально протиправних.

У кримінально-правовій доктрині усталеним є підхід до розуміння суспільної небезпеки як визначеного об'єктивного антисоціального стану злочину, який зумовлений усією сукупністю його негативних властивостей та ознак і такий, що містить у собі реальну можливість спричинення шкоди суспільним відносинам, які поставлені під охорону кримінального закону [4, с. 39].

І попри те, що при оцінці суспільної небезпеки важливими є всі ознаки кримінального правопорушення (далі – к. пр.), соціальний аспект криміналізації насамперед і найкраще виражається саме в об'єкті посягання. Щодо цього пригадуються резонні зауваження В. В. Мальцева, який зазначав, що роль мірила суспільної небезпеки об'єкт виконує якраз через те, що є протилежністю злочину. Чим важливіші суспільні відносини, тим більшу суспільну небезпеку становить злочин, який на них посягає [5, с. 32–33]. Саме тому для досягнення задекларованої на початку написання статті мети переду-

сім необхідно визначити важливість охоронюваних статтями 366-2 та 366-3 КК суспільних відносин.

На думку Д. Ф. Волонця, об'єктом розглядуваних деліктів є суспільні відносини, що забезпечують порядок декларування осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [6, с. 194].

Подібним чином розмірковують і деякі інші вчені, зокрема:

– Н. О. Антонюк, яка зазначає, що суспільна небезпечність злочину, передбаченого ст. 366-1 КК, полягає в тому, що суб'єкт злочину умисно порушує передбачений спеціальними законами порядок декларування. При цьому юристка підкреслює що основною ціллю декларування доходів є ефективне **запобігання корупції** [7, с. 117];

– Д. М. Міськів, який основним безпосереднім об'єктом складів к. пр., передбачених статтями 366-2 та 366-3 КК, визнає суспільні відносини у сфері забезпечення належної службової діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в частині декларування інформації, визначеної Законом України «Про запобігання корупції» [8, с. 171];

– М. І. Хавронюк, який, коментуючи ст. 366-1 КК, писав про те, що основним безпосереднім об'єктом цього злочину є встановлений законом порядок декларування, що забезпечує доброчесність осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, інших суб'єктів декларування і зрештою – правильну (нормальну) діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування [9, с. 1148].

Отже, можна констатувати, що статті 366-2 та 366-3 КК виступають кримінально-правовою гарантією дотримання передбаченого спеціальними законами порядку декларування, який, своєю чергою, виступає запобіжником корупції.

Частина науковців підтримує позицію КСУ і також вважає, що аналізованим діянням не притаманний той ступінь суспільної небезпеки, який є достатнім для визнання їх кримінально протиправними. Наприклад, В. П. Попович зауважує, що введення відповідальності за такі діяння до КК є надмірним і не становить суспільною небезпечності, як того вимагає ч. 1 ст. 11 КК, через що доцільно було б залишити лише ст. 172-6 КУпАП [10].

Як ми пам'ятаємо, проти встановлення кримінальної відповідальності за відповідні діяння послідовно виступали й фахівці Головного науково-експертного управління апарату ВРУ (див. Висновки від 6 жовтня 2014 р. та від 3 грудня 2020 р.). Свою точку зору спеціалісти обґрунтовують тим, що наведення завідомо неправдивих відомостей у декларації без настання яких-небудь суспільно небезпечних наслідків само по собі не досягає рівня суспільної небезпеки, достатньої для визнання таких дій к. пр. Звільнення такої особи із займаної посади, яке може бути передбачене і без встановлення кримінальної відповідальності, є цілком достатньою мірою відповідальності за відповідні дії. Позиція парламентських експертів знайшла підтримку і була фактично відтворена й низкою вітчизняних криміналістів [11; 12; 13].

Водночас, аналізуючи наведені аргументи, хотілося б пригадати, що наразі Україна перебуває на відповідальному етапі формування незалежної правової держави з високорозвиненою економікою. При цьому корупція на сьогодні становить одну з центральних загроз національній безпеці України. Пояснюється це серйозністю і багатогранністю шкоди, заподіюваної корупцією, адже остання загрожує конституційним правам людини і громадянина, верховенству праву й утвердженню демократії, підриває довіру до органів влади, ускладнює економічний розвиток країни, порушує соціальну справедливість, руйнує правові й моральні засади життєдіяльності суспільства, створює негативний імідж України на міжнародній арені тощо [14, с. 6].

Тут варто зазначити й те, що саме корупція була чи не головною у списку причин, які гальмували євроінтеграційні прагнення нашої держави. І необхідно буди чесним із собою – прийняте 26 червня 2022 р. історичне рішення про надання Україні статусу кандидата на членство ЄС не лише жодним чином не знімає проблему протидії корупції, а й, швидше за все, навпаки – лише посилює необхідність боротьби з цим негативним соціальним явищем (докладніше про це йтиметься далі).

За період незалежності України відбулося значне поширення корупційної поведінки, що підтверджується, зокрема звітами міжнародної організації «Transparency International», за якими Україна традиційно оцінюється як держава зі значним рівнем корупції. І хоча останнім часом наша країна дещо поліпшила свої позиції в рейтингу «Індекс сприйняття корупції», однак результати цих досліджень свідчать, що досягнутий за останні роки прогрес не задовольняє суспільство, оскільки є надто повільним. Загальний рівень сприйняття корупції в Україні залишається високим (у 2019 році, набравши 30 балів із 100 можливих, Україна за ІСК зайняла 126 місце серед 180 країн). При цьому за інформацією Д. Г. Михайленка зниження оцінки цього показника лише на один пункт призводить до відпливу з країни капіталу, що дорівнює 0,5 % ВВП. Для України ці цифри означають втрату щороку щонайменше 20 млрд грн [1, с. 6].

Отже, вочевидь мають рацію розробники лише нещодавно (20 червня 2022 р.) затвердженої Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, які резюмують, що корупція, як і раніше, залишається однією з найзлободенніших проблем сучасної України. Згідно з опитуванням, проведеним на початку 2020 р., важливість проблеми корупції залишалася на одному рівні з питанням розв'язання кризи на Сході України. Очевидно, що сьогодні, тобто станом вже на червень 2022 р., значимість цієї проблеми поступається лише проблемі досягнення якнайшвидшої та неминучої перемоги України над російським агресором.

Низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її економічне зростання. Опитування бізнесу демонструє, що поширеність корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій. Наприклад, опитування підприємств приватного сектору, проведене в межах спільного проекту Європейського банку реконструкції і розвитку, Європейського інвестиційного банку і Групи Всесвітнього банку (далі – WBG) в Україні у 2019 р., засвідчило, що 74 % керівників і менеджерів підприємств вважають корупцію найбільшою перешкодою для ділової активності [16, с. 347].

Суспільну небезпеку корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень докладно і з усією наглядністю описують також О. Г. Колб [17] та О. В. Новіков [18].

Що ж до відповідальності за згадані правопорушення, то вона, як і протидія їм за допомогою правоохоронної діяльності, продовжує залишатись одним з елементів системи запобігання корупції [19, с. 214]. При цьому хотілося б підкреслити, що важливою складовою зазначеного механізму виступають норми, які встановлюють відповідальність за вчинення не лише корупційних діянь, а й відмінних від останніх вчинків, які є фоновими явищами, що зумовлюють виникнення корупції, а відтак протидія яким має здійснюватись як на законодавчому, так і на правозастосовному рівнях [20, с. 4–5]. Адже добре відомо, що мета антикорупційної реформи повинна бути досягнута, зокрема за рахунок впровадження низки новітніх превентивних антикорупційних механізмів, серед яких, – і це важливо у контексті мети написання цієї статті – **декларування майнового стану публічних службовців, перевірка їхньої доброчесності, моніторинг способу життя** [14, с. 7–8]. Діяльність зазначених інституцій дає певний превентивний ефект, головним чином, на рівні

побутової корупції і бюрократичної корупції нижчої і середньої ланок [21, с. 254].

Зважаючи на наведені аргументи, варто погодитись із Д. Ф. Волонцем, який зазначає, що сам факт наявності в нашій державі відповідного виду фінансового контролю вже є значним здобутком, який вкрай важливо не втратити та не перетворити на фікцію. Декларування ж недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування відповідної декларації руйнують роль цього заходу та створюють небезпеку у вигляді корупції в Україні, яка, у свою чергу, просочується у всі сфері життєдіяльності та несе одну з найбільших загроз суспільству та державі [6, с. 88].

У подібному руслі розмірковують і:

– Д. Г. Михайленко, який акцентує увагу на тому, що з урахуванням реальних можливостей контролюючих органів, без системи декларування, масштабний, всеохоплюючий (а не вибірковий) фінансовий контроль здійснювати фактично не можливо [22, с. 35];

– К. К. Полькін, який переконаний, що криміналізація аналізованої поведінки є способом захисту нової моделі фінансового контролю в рамках державної програми боротьби з корупцією; протидія зазначеному явищу без кримінально-правових заходів вважається неефективною [23, с. 152];

– А. В. Савченко, який називає кримінальну відповідальність впливовим засобом фінансового контролю за особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [24] та інші [25; 26; 27].

Викладені аргументи переконали нас у тому, що важливість охоронюваних статтями 366-2 та 366-3 КК суспільних відносин є достатньою для встановлення кримінальної відповідальності за посягання на них.

Водночас маємо визнати, що окрім дозволеної собі не лише багатьма правознавцями, а й КСУ, виключно суб'єктивної оцінки того, що декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації безпосередньо не досягає рівня суспільної небезпечності для того, щоб визнаватися к. пр., деякі науковці наводять і інші причини, які, на їхнє переконання, вказують на недоцільність криміналізації досліджуваних посягань.

Наприклад, В. П. Попович акцентує увагу на тому, що метою внесення до декларації завідомо неправдивих відомостей стосовно майна, доходів, цінних паперів та інших матеріальних чи нематеріальних благ, які належать суб'єктові декларування та членам його сім'ї, здебільшого буде приховування інших протиправних діянь, за вчинення яких передбачена доволі суворо відповідальність. Зважаючи на це, юристка висноує, що додаткова криміналізація ще й фактично «способу» приховування раніше вчинених протиправних діянь буде надмірною [10].

Утім обґрунтовані контраргументи щодо такої позиції наводить К. П. Рубан, який слушно наголошує, що норма про декларування недостовірної інформації не випадково розміщена одразу після ст. 366 КК, яка встановлює кримінальну відповідальність за службове підроблення, котре також використовують у сфері службової діяльності для вчинення або приховання посадовцями інших злочинів, пов'язаних чи із розкраданнями, чи зі зловживаннями тощо» [28]. У цьому контексті можна пригадати не лише ст. 366, а й ст. 209 КК, в котрій передбачається відповідальність за посягання, які також виступають лише як спосіб приховування раніше вчинених протиправних діянь, однак про безпідставність криміналізації чомусь ніхто мову не веде.

Але чи не найбільшу увагу заслуговує позиція вчених, які, не заперечуючи достатнього ступеня суспільної небезпеки (як критерія криміналізації) декларування недостовірної інформації, при цьому вказують на те, що виокремлення ст. 366-2 КК фактично суперечить іншому принципу криміналізації – принципу відсутності прогалин у законі і ненадмірності заборони.

Зокрема, причіниками саме такої точки зору виступають Д. М. Міськів та О. Ф. Пасека, які, небезпідставно визнаючи декларацію про доходи офіційним документом, підкреслюють, що КК і без ст. 366-2 передбачав заходи реагування на розглядувані діяння за допомогою наявних у ньому ст. 358 та, передусім, ст. 366 КК [8, с. 104; 29, с. 165–169]¹. Водночас Д. М. Міськів резонно підкреслює й те, що за існуючої ситуації виходить, що внесення завідомо недостовірних відомостей до декларації на суму до 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (далі – ПМ), мало б кваліфікуватися за ст. 366 КК, хоча у ч. 4 ст. 172-6 КУпАП вже передбачено відповідальність за подання недостовірних відомостей у декларації, якщо подані відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 500 ПМ. На думку науковця, це свідчить, по-перше, про наявність колізії в цій частині, по-друге, про зайвість ст. 366-2 КК [8, с. 169–170].

Утім, визнаючи обґрунтованість більшості зроблених ученими висновків, все ж дозволимо собі не погодитись із головним – із тим, що «зайвою» у цьому випадку є ст. 366-2 КК. Навпаки, ми переконані, що в ситуації, коли самими ж фахівцями доведено, що декларація має вважатися різновидом офіційного документа, недоцільним має визнаватися встановлення адміністративної відповідальності за внесення неправдивих відомостей до нього (ст. 172-6 КУпАП), тобто фактично його підроблення. Адже навряд чи можна знайти бодай якісь логічні пояснення того, чим цей вид службового підроблення є менш небезпечним за всі інші, які визнаються кримінально протиправними і караються за ст. 366 КК.

Зробивши відповідний висновок щодо суспільної безпеки аналізованих посягань, також хотіли б нагадати, що суспільна безпека є категорією статичною в частині тих посягань, які завжди визнавались і однозначно будуть визнаватися недопустимими, та **динамічною** в частині кримінально-правової охорони тих об'єктів, суспільна безпека яких змінюється з розвитком суспільних відносин. Зважаючи на це, критерії наявності суспільної безпеки будуть постійно змінюватись і як наслідок – виникатиме потреба в криміналізації чи декриміналізації тих чи інших діянь [30, с. 115–116].

Указані положення мають важливе значення для розуміння того, що навіть в одній і тій самій державі (не кажучи вже про різні країни) за відносно короткий проміжок часу може відбутися переоцінка ступеня суспільної безпеки того чи іншого діяння, яка залежить від багатьох різноманітних факторів. І якщо ми ведемо мову про оцінку суспільної безпеки декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування відповідної декларації в сучасній Україні, то повинні враховувати вже згадані вище факти того, що:

1) наразі проблема протидії корупції є надзвичайно актуальною для нашої держави. Логічні пояснення наявності цього феномену наводяться О. Ю. Шостко, яка резонно зауважує, що корупція є особливо гострою проблемою саме для тих країн, які, як і Україна, перебувають на етапі трансформації (переходу) від одного типу політичної системи до іншої (від соціалістичної до демократичної країни з ринковою економікою). Цей перехідний період характеризується розбалансованістю різних елементів державного механізму, які перебувають або

у стані стагнації, або у стані періодичних криз і конфліктів [31, с. 232];

2) саме корупція тривалий час була і є чи не головним із низки чинників, які найбільше ускладнюють реалізацію євроінтеграційних прагнень нашої держави.

Зважаючи на сказане, показовим може вважатися той факт, що запропонований нами підхід – тобто встановлення кримінальної відповідальності за будь-які прояви недостовірного декларування незалежно від суми, на які вони відрізняються від достовірних – на сьогодні впроваджений саме у тих пострадянських країнах, які ж:

– або вже успішно реалізували свої євроінтеграційні прагнення (ст. 280 Пенітенціарного кодексу Естонії) [32];

– або ж, як і Україна, лише прагнуть цього (ст. 355 КК Грузії [33], ст. 352-1 КК Молдови [34]), що навряд чи є/було б можливим за відсутності реальної та безкомпромісної боротьби з корупцією, зокрема, встановлення кримінальної відповідальності за будь-які прояви недостовірного декларування. Характерно, що 26 червня 2022 р. Європейською радою розглядалося питання про надання статусу кандидата на членство ЄС саме стосовно трьох згаданих країн – Грузії, Молдови та України². На нашу думку, доволі очевидно, що саме з цим фактом передусім і варто пов'язувати прагнення цих країн щодо запровадження якомога суворішої відповідальності за порушення встановленого антикорупційним законодавством порядку декларування.

Вочевидь, не випадковим є й те, що Єврокомісія у своєму висновку щодо відповідності України вимогам для держави-кандидата запропонувала, щоб ЄС мав право скасовувати цей статус у разі, якщо Україна порушить свої зобов'язання. При цьому було чітко вказано на те, що для збереження статусу кандидата Україна першочергово має вчинити дії, направлені на підвищення ефективності діяльності саме антикорупційних інституцій – завершити призначення вже обраного на конкурс очільника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та провести конкурс щодо обрання глави Національного антикорупційного бюро України.

Отже, на підставі проведеного дослідження ми дійшли головного **висновку** про те, що на сучасному етапі розвитку нашої держави ступінь суспільної безпеки таких діянь, як декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації, необхідно визнавати таким, що є достатнім для визнання їх кримінально протиправними, причому незалежно, наприклад, від того, на скільки умисно недостовірно задекларована сума відрізняються від достовірної.

Водночас варто підкреслити, що наведені положення стосуються лише одного з принципів криміналізації – принципу достатньої суспільної небезпечності, а тому не є автоматичним свідченням необхідності криміналізації всіх зазначених проявів, висновок про що може бути зроблений лише на підставі комплексного дослідження всіх розроблених кримінально-правовою доктриною принципів криміналізації, зокрема принципів відносної поширеності діяння, процесуальної здійсненості переслідування тощо³. Відповідні питання мають стати предметом подальших наукових досліджень у сфері окресленої проблематики.

¹ Водночас Д. М. Міськів вважає, що умисне неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не становить того рівня суспільної небезпеки, який би давав підстави саме для криміналізації цього діяння [8, с. 121].

² Нагадаю, що, на відміну від України та Молдови, Грузія не отримала рекомендацію щодо надання їй статусу кандидата у члени ЄС.

³ Наприклад, Р. С. Радєцький недоцільність криміналізації аналізованих діянь обґрунтовує саме їхньою масовістю (принцип відносної поширеності діяння) [35, с. 133].

ЛІТЕРАТУРА

1. Задоя К. П. Проблеми обґрунтованості рішення конституційного суду України щодо визнання неконституційною статті 366-1 Кримінального кодексу України. *Знання європейського права*. 2022. № 1. С. 99–104.
2. Вознюк А. А. Декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації: нові моделі заборонних кримінально-правових норм. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4. С. 104–120.
3. Vozniuk A., Kamensky D., Dudorov O., Movchan R., & Andrushko A. Unconstitutionality of criminal liability for filling inaccurate information in Ukraine: critical legal analyses (*Неконституційність кримінальної відповідальності за подання недостовірної інформації в Україні: критичний правовий аналіз*). *Cuestiones Políticas*. 2021. Vol. 39 (69). P. 133–145. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.07>. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36201>
4. Ляпунов Ю. И. Общественная опасность деяния как универсальная категория советского уголовного права. Москва : Изд-во ВШМ МВД СССР, 1989. 118 с.
5. Мальцев В. В. Криміналізація поведінки і общественно небезпечні наслідки. *Актуальні проблеми криміналізації і декриміналізації общественно небезпечних діянь*. Омск : Омська вища школа МВД СССР, 1980. С. 29–40.
6. Волонець Д. Ф. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 229 с.
7. Антонюк Н. Актуальні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.): у 2-х частинах. Ч. 2. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. С. 115–118.
8. Міськів Д. М. Відповідальність за декларування недостовірної інформації у кримінальному праві України : дис. ... докт. філософії. Львів, 2021. 291 с.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
10. Попович В. П. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Резюм-тарій Національного Авіаційного Університету*. 2015. URL: <http://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/13445>
11. Ободовський О. Проблема відповідальності за декларування недостовірної інформації: конституційні та кримінально-правові проблеми. *Вісник Конституційного Суду України*. 2017. № 5. С. 67–78.
12. Тернецький С. М. Окремі питання застосування чинного законодавства у сфері запобігання та протидії корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3 (9). С. 221–224.
13. Торгашова К. О. Проблема кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Молодий вчений*. 2018. № 11. С. 146–149. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/36.pdf>
14. Дудоров О. О., Мовчан Р. О., Сенік В. Г. Кваліфікація адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (коментар судової практики). Київ : ВД «Дакор», 2020. 508 с.
15. Михайленко Д. Г. Концепція кримінально-правової протидії корупційним злочинам в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2018. 505 с.
16. Головкін Б. М. Про корупцію в приватному секторі. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 347–355.
17. Колб О. Г., Дучимінська Л. М. Корупція як одна із загроз національній безпеці України. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2020. № 1 (7). С. 14–22.
18. Новіков О. В. Сучасний стан та тенденції розвитку корупції у приватному секторі. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 67. С. 65–71.
19. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / О. В. Калітенко, Д. О. Калмиков, І. Б. Коліушко та ін.; за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Москаленко О. М., 2019. 366 с.
20. Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією : практич. посіб. / кол. авт.; за ред. доктора юрид. наук, проф. О. М. Костенка. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. 346 с.
21. Головкін Б. М. Механізм запобігання корупції. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 254–260.
22. Михайленко Д. Г. Взаємодія елементів деліктного законодавства для забезпечення антикорупційного фінансового контролю. *Судова та слідча практика в Україні*. 2017. № 4. С. 24–37.
23. Пількін К. К. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. № 1. С. 142–155.
24. Савченко А. В. Особливості складу декларування недостовірної інформації. *Актуальні проблеми досудового розслідування: збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Київ, 1 липня 2015 р.). Київ, 2015. С. 53–56.
25. Загинець-Заболотенко З. А. Окремі недоліки кримінально-правового реагування на порушення вимог фінансового контролю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 14–31.
26. Кузнецов В. В. Декларування недостовірної інформації: сучасні проблеми криміналізації. С. 159–162. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/19287/1/Корупція_Частина_1_ВЕРСТКА_p160-163.pdf
27. Шама Р. І. Проблема криміналізації декларування недостовірної інформації. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 229–233.
28. Рубан К. П. Кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (9 грудня 2016 р.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5124>
29. Пасєка О. Ф. Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової протидії корупційним проявам. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару* (інтернет-видання) (25 травня 2018 р.). С. 165–169.
30. Рудковська М. Р. Суспільна небезпека як ознака поняття злочину : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 187 с.
31. Кримінологія : підручник / Б. М. Головкін, В. В. Голина, О. В. Лисодед та ін.; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2020. 384 с.
32. Пенитенциарный кодекс Эстонской республики. URL: <https://www.juristaitab.ee/ru/zakonodatelstvo/penitenciarnyy-kodeks>
33. Уголовный кодекс Грузии. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>
34. Уголовный кодекс Республики Молдова. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17781&lang=ru
35. Радецький Р. С. Електронне декларування як інструмент запобігання корупції в Україні. *Вчені записки ТНУ імені Вернадського. Серія: державне управління*. 2018. № 1. С. 130–134.